

Asia: VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Ilmastosuunnitelman laatiminen valtuustokausittain on kannatettava aikaväli. Ilmastosuunnitelman valmistelu on tärkeää aloittaa kunnan valmisteluna jo ennen kuntavaaleja, jotta uusi valtuusto saa suunnitelman käsiteltäväksi ajoissa ja suunnitelma ehditään kytkeä kunnan strategiatyön yhteyteen.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Ilmastosuunnitelman vähimmäisvaatimukset, eli tavoite kasvihuonekaasujen vähentämisestä kunnassa, päästövähennystoimenpiteiden esittäminen, tieto päästökehityksestä sekä tieto suunnitelman toteutumisen seurannasta, ovat kannatettavia. Kunnan on tavoitteenasettelussa otettava huomioon ilmastolain ja sen mukaisen suunnittelujärjestelmän tavoitteet, mikä on tärkeää johdonmukaisuuden ja kuntia koskevan ilmastosuunnitelman vaikuttavuuden toteutumiseksi.

Nieluja ja sopeutumistoimia koskevien toimien ja tavoitteiden asettaminen on kunnille vapaaehtoista. Lakiluonnoksessa säädetään vain, että mikäli kunta päättää nieluihin tai sopeutumiseen liittyvistä tavoitteista tai toimenpiteistä, niiden on oltava yhteneviä ilmastolain tavoitteiden kanssa.

Suuri osa ilmastomuutokseen sopeutumisen toimista toteutetaan paikallistasolla ja niillä varjellaan kunnan asukkaita, elinkeinoja ja infrastruktuuria lämpenevän ilmaston ja sään ääri-ilmiöiden haitallisilta vaikutuksilta. Kuntien on otettava kaavoituksessa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joihin sisältyy myös ilmastomuutokseen sopeutumista edistäviä tavoitteita. Tarve sopeutumistoimille ylittää kuitenkin kaavoitusta laajemmalle. Kuntaa koskevien ilmastoriskien arviointi, eritysten haavoittuvuuksien selvittäminen sekä näiden perusteella

laadittavien sopeutumistoimien määrittely hyödyttäisi kuntia ilmastokestävyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistymisen myötä. Sopeutumissuunnittelu ja -toimet voisivat kuulua kuntien ilmastosuunnitelmien vähimmäisvaatimukseen, jolloin myös kunnille tarvittavaa tukea ilmastosuunnitelmien laadintaan tulisi tarkistaa. Sopeutumissuunnittelun ollessa osa ilmastosuunnitelmaa voidaan myös varmistaa ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimiva kokonaisuus.

Nielujen suhteen tilanne on epäselvempi, sillä hiilitaseen laskemiseen ei ole vielä yhtenäistä käytäntöä ja on epäselvää, kenen hyväksi nielut lasketaan. Kaksoislaskennan vaara on ilmeinen. Mikäli kunnat laativat nielujen säästämistä ja kasvattamista koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä, on tärkeää, että ne ovat linjassa ilmastolaissa säädettyjen tavoitteiden kanssa. Nieluja koskevissa tavoitteiden ja toimenpiteiden tulee tukea myös luonnon monimuotoisuuden turvaamista.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

On ehdottoman tärkeää, että kunnassa on tietoisuus kasvihuonekaasupäästöjen lähteistä sekä päästökehityksestä, jotta ilmastotoimia voidaan kohdentaa tehokkaalla tavalla. Suomen ympäristökeskuksen tarjoama päästötietopalvelu on tärkeä olla mainittuna ilmastolaissa.

Lakiehdotuksen perusteluissa sanotaan, että koska ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden heikentyminen ovat kytkeytyneet toisiinsa, suunnitelmassa olisi usein tarkoituksenmukaista arvioida myös sen vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle. Tässä olisi hyvä huomioida myös kunnan rajojen ulkopuolella tapahtuvat vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle. Mikäli kuntien ilmastosuunnitelman laatimisen ja sen seurannan helpottamiseksi tuotetaan esimerkiksi tarkistuslistoja, tämä voisi olla siinä huomioituna.

Laissa ei ole mainintaa kunnille vapaaehtoisten, nieluja ja sopeutumista koskevien toimien, seurannasta. Tämä on ymmärrettävää yhtenäisten laskentatapojen ja indikaattoreiden puuttuessa. Kunnan ilmastosuunnitelman olisi kuitenkin hyvä ohjata muotoilemaan nieluja ja sopeutumista koskevat toimet niin, että vähintäänkin kehityksen suuntaa pystytään seuraamaan.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

On tärkeää, että kunnan ilmastosuunnitelman tavoitteet viedään kuntastrategiaan, jolloin ne ovat samanarvoisia muiden valtuustokauden tavoitteiden kanssa. Tällöin tavoitteita toteuttavien toimenpiteiden resursointi tulee myös varmemmin osaksi kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

Ilmastolain luonnokseen sisältyy mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa, mikäli se on tarkoituksenmukaista. Mahdollisuus yhteiseen suunnitelmaan on hyvä

olla olemassa. Ihmiset, hyödykkeet, vesi ja jätteet kulkevat kuntarajojen yli, ja yhteisellä suunnitelmalla voidaan parhaassa tapauksessa päästä kiinni vaikuttavampiin päästövähennyksiin, mikäli kaikki mukana olevat kunnat sitoutuvat yhteisesti toteuttamaan rajat ylittäviä päästövähennystoimenpiteitä. Yhteinen tavoitteiden asetanta ja suunnittelu on erityisen perusteltua toiminnallisilla kaupunkiseuduilla, joilla työssäkäynti ja palvelujen hyödyntäminen ylittävät kuntarajat ja tarvitaan yhteisiä näkemyksiä liikkumisen palvelujen kehittämiseen ja sen kautta liikenteen päästöjen vähentämiseen. On kuitenkin ehdottoman tärkeää, että mahdolliseen yhteiseen suunnitelmaan sisällytetään lisäksi kuntakohtaiset tavoitteet ja toimet.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

Useissa maissa on pantu viime aikoina vireille ilmastomuutokseen liittyviä valituksia. Voimassa olevassa ilmastolaissa ei ole muutoksenhakua koskevaa sääntelyä, mikä voi johtaa epäselvyyksiin mahdollisten valitusten tulkinnessa. On tärkeää, että muutoksenhakua koskeva sääntely lisätään ilmastolakiin. Mahdollisten ilmastopolitiikan suunnitelmia koskevien valitusten perusteluja on vaikea ennakoita. Kansainväliset esimerkit koskevat valituksia, joissa ilmastopolitiikan on koettu olevan riittämätöntä ja esimerkiksi vaarantavan tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksia. Valituksilla voidaan kuitenkin pyrkiä myös estämään tai hidastamaan ilmastotoimien toteuttamista. Onkin tärkeää, että suunnitelmat voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakutuomioistuin toisin määrää. Myös se, että hallintotuomioistuin voi jättää varaamatta puutteellisen valituksen esittäneelle mahdollisuuden täydentää valitustaan, vähentää valitusten väärinkäytön haitallisia vaikutuksia.

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Kunnanvaltuuston päätöksiä koskevasta muutoksenhakusääntelystä ei ole syytä poiketa ilmastolain edellyttämän kunnan ilmastosuunnitelman osalta.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Monet kaupungit ja kunnat ovat jo päättäneet ilmastotavoitteistaan ja niitä toteuttavista ilmastosuunnitelmista. Ilmastolain muutoksen myötä ilmastotoimien suunnittelu ulottuisi kaikkiin Suomen kuntiin. Ilmastolaissa on tärkeä säätää kuntien ilmastosuunnitelmien minimivaatimuksista vaikuttavuuden varmistamiseksi.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on vauhdittaa ilmastotyötä sellaisissa kunnissa, joissa se ei ole vielä käynnistynyt tai edennyt kovin pitkälle. Esitys tuo tähän myös kunnille tarjottavaa tukea. Tämä on tärkeää, mutta vaikuttavuuden näkökulmasta olisi tärkeä luoda kannustimia myös ilmastotyötä jo pitkään tehneille kunnille ja kaupungeille jatkamaan kunnianhimoisia päästövähennys- ja sopeutumistoimia.

Ilmastomuutokseen sopeutumisen osalta lakiesityksen vaikutuksia on vaikea arvioida, koska sopeutumistoimien sisällyttäminen ilmastosuunnitelmaan jää vapaaehtoiseksi. On vaarana, että kunnat lykkäävät ilmastoriskien ja haavoittuvuuksien arviointia sekä niistä johdettavien sopeutumistoimien muotoilua tulevaisuuteen, ja arvokas aikaikkuna ajoissa tehtävälle ja sen myötä kustannustehokkaammalle sopeutumis suunnittelulle sulkeutuu.

Toimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa tulisi tehdä myös riittävää sosioekonomista arviointia ja kohdentaa toimia sinne, missä niistä on suurin hyöty ihmiselle sekä tunnistaa myös sopeutumisen toimien tekemisen / tekemättömyyden vaikutus yritysten ja palveluiden toiminnalle. Ilmastolaissa voisi hyvin olla jo tässä vaiheessa sopeutumisen osalta jonkinasteista velvoittavuutta.

Ilmastotyöllä on parhaassa tapauksessa positiivisia seurauksia myös luonnon monimuotoisuuteen, ilmansuojeluun ja vesistöjen laatuun sekä ihmisten terveyteen. Kuntien tasolla ilmastotyöstä koituvien ympäristö- ja terveyshyötyjen seuraaminen voi olla vaikeaa tai kallista, joten on tärkeää, että kansalliset tutkimuslaitokset tuottavat niistä tietoa myös kuntien päätöksenteon tueksi.

Muut huomiot

-

Lehmussaari Saara
Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä